

BALSIO $\bar{e}$ < ei PALIKUONYS?

V. GRINAVECKIS

1. Šiaurės vakarų (Palanga, Kretinga, Darbėnai, Grūšlaukis, Kartena...) ir šiaurės rytų (Klykoliiai, Akmenė, Papilė) dounininkai *a*-kam. vardažodžių vienaskaitos vardininke vietoj lk *-ien-*, esančio prieš kamiengalį, taria *-ēn-*, pvz.: *pēns* „pienas“, *šēns* „šienas“, *vēns* „vienas“.

Svarbi ta aplinkybė, kad $\bar{e}$ < *ei* minėtuojų atveju tariamas tik šiaurinėse dounininkų tarmėse, kur žodžio galas anksčiausia pradėjo trumpėti, todėl $\bar{e}$ virtimo į *ei* metu $\bar{e}$ su *n* nurodytuose pavyzdžiuose jau sudarė dvigarsį. Ta aplinkybė ir bus sutrukdžiusi $\bar{e}$ išvirsti į *ei*. Kitose dounininkų tarmėse tokio glaudaus dvigarsio dounininkavimo kilmės metu greičiausiai dar nebuvo.

Šiaurės rytų dounininkų kampe (Klykoliiai, Akmenė, Papilė) $\bar{e}$ tariamas ir kituose linksniuose, pvz.:

<i>Vienaskaita</i>	<i>Daugiskaita</i>
V. <i>vēns, vēnà</i>	<i>vēnē, vēnas</i>
K. <i>vēna, vē.nūos</i>	<i>vē'nū</i>
N. <i>vė'nâm vēnâm, vė'nâ vēnâ</i>	<i>vė'nîms vēnîms, vė'nūoms.</i> <i>vėnūoms</i>
G. <i>vēna</i>	<i>vēnus, vēnas</i>
In. <i>vėnə</i>	<i>vė'nās, vė'nūoms</i>

Balsis $\bar{e}$ šiuose žodžiuose, be abejonės, yra apibendrintas analogiškai pagal vienaskaitos vardininką, tik neaišku, ar čia $\bar{e}$ visuose linksniuose buvo išlaikytas (neatsirado *ei* iš jo dėl vardininko analoginio veikimo), ar vėliau *ei* buvo pakeista į $\bar{e}$.

2. Latvių kalbos Kuršo tarmėse, susisiekiiančiose su žemaičiais dounininkais, turima žodžių, kur vietoj lietuvių ir latvių *ie* tariama $\bar{e}$, pvz.: *drēža* „driežas“, *slēks* „slicikas“, *vēšne* „viešnia, svečias“ Dunika (Liepojos raj.)¹, *rēst* „riesti (audimą)“ Rucava (Liepojos raj.)². Šie žodžiai tevertojami tik pačiame žemaičių paribyje³.

¹ Pavyzdžiai iš Dunikos paimti iš Latvijos TSR Mokslų akademijos Kalbos ir literatūros instituto Latvių dialektologijos atlaso medžiagos, užrašė A. Skabarniece 1958 m.

² Filologu Biedrības Raksti, VIII, Rīgā, 1928, p. 135.

³ Kitose Latvijos vietose vartojami atitikmenys su *ie*: *sleiks, riest, viešņa*, tik *drēža* nėra su *ie*.

Greičiausiai tai yra skoliniai iš žemaičių tarmės to meto, kai dounininkai savo *ei* dar neturėjo, tarė *ē*, kitaip sakant, dounininkavimo dar nebuvo.

Latvių kalbos Kuršo tarmėse *ē* tuo metu jau turėjo būti išvirtęs į *ie*, todėl žemaičių *ē* turėjo pritaipyti prie artimiausio balsio — prie ilgojo *ē*.

3. Dounininkai žodį *aštuntas* taria *āštõnc* < *aštõntas, plg. dzūkų *aštuontas*. Tur būt, tokios pat kilmės *o* yra ir žodyje *dõnkõbõlis* || *dõnkubilis*.

Vilniaus Valstybinis pedagoginis institutas
Lietuvių kalbos katedra

Įteikta
1962 m. rugsėjo mėn.
